

VÁCLAV KLAUS

ZÁPISKY Z CEST

VÁCLAV KLAUS ZÁPISKY Z CEST

také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz

Václav Klaus
Zápisky z cest – e-kniha
Copyright © Fragment, 2012

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

OBSAH

CESTA DO LATINSKÉ AMERIKY 25. 10. 1993	10
IZRAELSKÁ ZAMYŠLENÍ 22. 2. 1994	14
JARNÍ ANGLIE 21. 3. 1994	18
O NÁS NA ZÁKLADĚ FINSKÉ ZKUŠENOSTI 11. 4. 1994	21
JIHOAMERICKÁ CESTA 27. 4. 1994	24
POHLED ZVENČÍ 8. 8. 1994	27
CESTA DO ASIE 17. 10. 1994	29
STRÍPKY Z AMERICKÉ CESTY 10. 5. 1995	35
ASIJSKÁ ZKUŠENOST 19. 9. 1996	40
INDIE – PŘÍLIŠ KRÁTKÝM A PŘÍLIŠ LETMÝM POHLEDEM 18. 3. 1999	46
AMERIKA NA JAŘE 1999 29. 4. 1999	50
NEZANEDBATELNÉ POUČENÍ Z ASIJSKÉ KRIZE 9. 6. 1999	54
DOJMY Z MÉ POSLEDNÍ CESTY DO AMERIKY 16. 3. 2000	57
ZÁPISKY Z CEST PO VLASTI 7. 3. 2002	60
ASIJSKÉ ZÁPISKY 24. 9. 2006 – 5. 10. 2006	62
AFRICKÉ ZÁPISKY 8. 12. 2006 – 13. 12. 2006	76
JAPONSKÝ ZÁPISNÍK 13. 2. 2007 – 16. 2. 2007	86
ZÁPISKY Z JIHU USA 6. 3. 2007 – 10. 3. 2007	93
JEDEN (OBYČEJNÝ) DEN V NEW YORKU 25. 9. 2007	102
ZÁPISKY Z AMERICKÉHO SEVEROZÁPADU 29. 9. 2008 – 3. 10. 2008	105
ZÁPISKY Z CESTY DO KALIFORNIE A NEW YORKU 6. 3. 2009 – 10. 3. 2009	115
ZÁPISKY Z CESTY DO LATINSKÉ AMERIKY 18. 11. 2009 – 26. 11. 2009	125

PŘEDMLUVA

Nikdy jsem neměl v úmyslu psát cestopisy a navíc dobře vím, že je to v naší zemi – po Karlu Čapkovi – téměř nemožné. Když si jeho „zápisky z cest“ člověk vezme do ruky i po dlouhých osmdesáti letech, čte je se zatajeným dechem a má pocit, že je v nich snad všechno podstatné a že se v nich dozvídá mnohé i o naší současnosti. Je to ale úžasný žánr. Nedávno se mi dostala do ruky Miky Waltariho „Cesta do Istanbulu“ a i od této knihy jsem nemohl odtrhnout oči. Není to v žádném případě pasivní, deskriptivní, více než šedesát let starý cestopis, ale povídání o Evropě po právě skončené II. světové válce.

Politik skoro nepřetržitě cestuje. I tuto předmluvu píšu v letadle při cestě na summit Evropské unie se zeměmi Latinské Ameriky, který se v druhé polovině května 2010 koná v Madridu. Budu tam jeden a půl dne, pak jeden den v Praze a hned potom následuje dvoudenní, tentokrát státní návštěva Lotyšska. Cesty jsou to krátké a jakékoli dojmy, které při nich člověk získává, jsou opravdu jenom „z rychlíku“. Před několika dny jsem byl v Moskvě na oslavách 65. výročí konce války a také se mi o tom chtělo něco napsat, ale sám jsem si to zakázal, protože jsem tam byl příliš krátce. Měl jsem v úmyslu říci aspoň jednu věc. Viděl jsem Moskvu v roce 1970, v roce 1988 a několikrát velmi krátce (většinou jen s jedním přespáním) v posledním dvacetiletí. Můj – jakkoli zkratkovitý – dojem z poslední návštěvy je, že Moskva roku 2010 je od Moskvy roku 1970 a 1988 nekonečně vzdálenější – směrem k lepšímu – než Praha při porovnání ve stejných letech. Měli bychom být schopni přiznat si to.

Myšlenka písemného zachycení dojmů z cest vznikla z mé vlastní frustrace, že o cestách prezidenta (dříve premiéra či předsedy sněmovny)

skoro nikdo nic podstatného nenapíše, ač s námi skupina novinářů vždy jede. A když napíše, tak mám často pocit, že jsme byli na poněkud jiných cestách nebo že podstata byla v něčem úplně jiném. Psaní takto koncipovaných zápisků umožnil v mém případě do značné míry internet. I když bezprostředně nebloguji, moje webová stránka www.klaus.cz má některé části, které se blogování blíží – např. polemická rubrika „Co Klaus neřekl“. Při několika delších cestách do zahraničí jsem začal pro svou webovou stránku psát každodenní zápisky, ze kterých začala citovat některá média, pak je začaly přebírat některé internetové servery a nakonec je občas publikovaly i některé noviny.

Na přelomu listopadu a prosince roku 2009 jsme absolvovali deset dní trvající státní návštěvu Peru a Brazílie. Událo se tam toho tolik, že jsme z mých zápisků z této cesty více méně pro domácí potřebu vyrobili jako předvánoční dárek malou knížku, která – pro mne zcela nečekaně – vyvolala zájem několika českých nakladatelství. Výsledkem jejího zásadního rozšíření je tato publikace, za kterou velmi děkuji nakladatelství Fragment.

Jedná se o texty velmi nesystematické. Mnoho let jsem žádné takto koncipované zápisky nepsal. Leckdy na to nebyl čas a navíc se v předinternetové době – což jsou pro mne osobně ještě skoro celá devadesátá léta – různé „nezásadní“ texty nezachovaly. Přesto jsem i s odstupem 10–15 let našel řadu článků, které jsem psal jako svůj pravidelný týdenní sloupek, (který více než 10 let putoval po českých denících – nejdéle to byly Lidové noviny a Pražský deník a současně s ním i všechny další regionální deníky). Bývalo to ale tehdy spíše shrnutí pocitu ex-post (nebo při cestě zpět), nikoli popis cesty. I tyto starší články se staly součástí této publikace.

Když se na své texty tohoto typu dívám nyní, zdá se mi jich být strašně málo, i když cest a zážitků (a poučení se z nich) bylo hodně. Počet mých služebních, čili nesoukromých cest do ciziny ročně po celých dvacet let kolísal mezi čísly 20 a 30.

Byly to cesty velmi různorodé. Byly mezi nimi cesty jednodenní, ráno tam, večer zpátky. Byly to např. krátké cesty na pohřby – izraelský premiér

Rabin, polský prezident Kaczyński, saúdskoarabský král Fahd ibn Abdalazíz Ál Saúd, rakouský prezident Klestil, americký prezident Reagan a řada dalších. Byly to jednoúčelové cesty – např. prezentace mé Modré, nikoli zelené planety při jejích vydáních v cizích jazycích – Paříž, Kodaň, Vídeň, Berlín, Düsseldorf, Haag, Miláno, Madrid, Káhira, Varšava, Sofie, Tirana, Ljublaň a další. Byly to přednášky a účasti na konferencích takzvaně „na otočku“. Byly to cesty dvou- i vícedenní nejrůznějšího typu, nejčastěji oficiální návštěvy. Byly to však i cesty více než desetidenní – Latinská Amerika, Austrálie a Nový Zéland, Afrika, nejméně 10x Asie, která je – díky tomu, že je to kontinent probouzející se a rychle rostoucí – asi nejzajímavější. Byly to velké summity – EU, NATO, OSN, OBSE, Rada Evropy, IMF a další. Nejčastěji jsem byl určitě v USA, za 20 let v politice nejméně 50x, jednou dokonce dvakrát za týden. Přesto platí, že sousedství je sousedství, a proto v Evropě bezkonkurenčně vede Rakousko, Německo a Polsko.

V Evropě mi „chybí“ už jen Malta, Moldavsko a Bělorusko. Nevím, jestli tam někdy pojedu. Zcela jsem zatím při svých cestách vynechal zakavkazské země – Arménii, Ázerbájdžán, Gruzii. S výjimkou Egypta, Tuniska, Nigérie a Jižní Afriky chybí celá Afrika. Ani ale nevím, zda něco výslovně postrádám. Spíše v klidu čekám, že mne události v budoucnu opět někam „zavanou“ a že na některé další země dříve či později dojde. Uvedu pro představu plánované či avizované cesty, ke kterým by mělo dojít v následujících měsících roku 2010: státní návštěva Makedonie, ekonomická konference v půvabné Strese u Lago Maggiore, setkání expertů na měnové problémy v Sieně, oslavy 600 let výročí památné bitvy u Grunwaldu v Polsku, každoroční mezinárodní fórum v italské Villa d'Este u jezera Como, Valné shromáždění OSN v New Yorku, státní návštěva Kuvajtu a Spojených arabských emirátů a řada dalších. Jistě budou i akce v této chvíli zcela neočekávané.

Poučení z toho je obrovské. Leccos si samozřejmě prostuduji předem. Ministerstvo zahraničí i můj úřad mi pečlivě připraví různé podklady. Systematicky si v novinách, časopisech, knihách vytrhávám či oxeroxovávám různé články s vědomím, že si je mám uložit a vzít je do ruky až v letadle. Potkáte se se spoustou zajímavých lidí a posloucháte je. Snažíte se mít oči otevřené.

Aby nebylo mýlky. Všechny tyto cesty byly cesty pracovní, ani jedna z nich nebyla soukromá. Přesto je zřejmé, že o pracovní části těchto cest v zápiscích není skoro nic. Nicméně právě to bylo jejich záměrem. Oficiální zápisy z jednání na těchto cestách vypadají jinak a toto je nijak nenahrazuje.

V každé z navštívených zemí je spousta odlišností od toho, co známe u nás, ale většinou pokorně přiznáte, že je tam i leccos velmi podobného, že to nepodobné není horší než u nás (a že to platí i o těch zemích, na které se máme ve zvyku dívat trochu skrz prsty) a že je to většinou lepší, než jste očekávali. Často mluvím o rozdílu mezi expektacemi (očekáváním) a realitou a málokdy jsem byl v situaci, že mé expektace byly příliš vysoké, a proto nastalo zklamání. V drtivé většině případů je tomu naopak. To je důležitý poznatek.

Už jsem řekl, že cesty politika jsou velmi krátké a navíc při nich politik často projíždí zcela vyklizenými ulicemi a setkává se jen s jednou, velmi nestandardní skupinou lidí. To je nepochybně nevýhoda a já si toho jsem vědom, ale troufl bych si říci, že je to výhoda i nevýhoda současně. V každém případě tím nastává jiná optika než u turisty či byznysmena. Mnohé člověk nevidí, ale vidí i něco, co oni ne. I krátká cesta umožní vcítit se do atmosféry místa a země a nemusí to být horší než při normální občanské turistice. Ekonom ve mně si je navíc vědom obecné platnosti velmi antiintuitivního zákona klesajících mezních výnosů – druhý den získává člověk méně než první, třetí den méně než druhý atd.

Člověka, a o tom psal už Karel Čapek, obvykle v cizině nejvíce uchvátí, že tam našel to, co očekával. Jsem tím vždy mile „překvapen“ – pyramidami v Gize, Monou Lisou v Louvru, pekingským Zakázaným městem, mohutností Amazonky, pouštěmi a prázdnými pastvinami Mongolska, úchvatnými horami, jako je Fudži, Ararat nebo Popocatepetl, mrazem na Sibiři, vedrem v Saúdské Arábii. Úplných překvapení je málo – italská Ravenna, španělské Toledo, jordánská Petra, peruánské Cuzco, vnitřek Turecka, ale pro mne např. i Dubrovník, který jsem si mohl prohlédnout až díky státní návštěvě Chorvatska, tedy daleko později než většina Čechů, kteří tam byli na letní dovolené.

Bez cestování si například neuvědomíte obvyklé zkreslení všech atlasů. Vždy jsou strukturovány tak, že je země, ve které je atlas vydán, centrem světa. Koupíte-li si atlas v jiné zemi, najednou objevíte, že je všechno jinak. Něco úplně jiného je ve středu, něco jiného tvoří periferii. Je to velmi poučné. Musím se přiznat, že jsem si nejvíce uvědomil, že nejsme „pupkem světa“ a že je vlastně zázrak, že se o nás vůbec ví, na třech místech svých cest. Prvním byl Jeruzalém, druhým Šanghaj, třetím Bombaj. Tento pocit vůbec nemám např. v New Yorku či Washingtonu, v Paříži, ale ani v Londýně.

Mimochodem, teoreticky je snadné – zejména pro ekonoma – rozdělovat svět na vyspělé a rozvojové země (měřeno velikostí HDP na hlavu). V realitě je to daleko spornější, zejména opustíme-li úzce vymezené ekonomické charakteristiky a přestaneme-li se dívat na země jako na jednoduší celek. Řada „vyspělých“ zemí má regiony, které jsou daleko méně vyspělé než různé regiony „rozvojových“ zemí. A to nemluvím o civilizačně-kulturní úrovni jednotlivých zemí, které leckdy závisí na něčem jiném, než je velikost hrubého domácího produktu (HDP).

Ze všech svých cest však nemám sebemenší pocit, že máme mít jakýkoli komplex malosti či méněcennosti. Rozlohou i počtem obyvatel jsme sice země malá (i když jsou i daleko menší), díky postupující násilné a umělé europeizaci našeho kontinentu ztrácíme stále více své suverenity a nezávislosti, v rozporu s celým dosavadním vývojem lidstva hrozivě narůstá víra v globální vládnutí, v centralizaci a nikoli v decentralizaci, v regulaci shora, nikoli v trhu, ale šanci máme. Budeme-li sví, budeme-li trvat na svém. Nebudeme-li propadat panice. Nebudeme-li spoléhat na pomoc zvenčí. Nebudeme-li si vzájemně podrážet nohy. Zůstaneme-li svobodní – ve svém myšlení a ve svém chování.

Ještě jedna závěrečná poznámka. Propadáme panice z toho, že jsme zaplaveni výrobky „made in China“. Je to oprávněné? Jako ekonom musím říci, že na počet obyvatel vyváží Česká republika daleko více než Čína! Jsem v Madridu a všude vidím auta značky Škoda. Před týdnem jsem totéž viděl v Rakousku a v Německu. A včera večer na slavnostní večeři v královském paláci v Madridu jsem seděl vedle kolumbijského prezidenta a ten se

mne ptal, jaké jsou naše hlavní exportní produkty. Začal jsem mu to dlouze vysvětlovat a pak mne napadlo obrátit talíř a ukázat mu, že španělský královský servis (pro tuto obrovskou hostinu) má značku THUN, CZECH REPUBLIC.

P.S.: A to jsem ještě nevěděl, že tak úžasně vyhrájeme mistrovství světa v hokeji!

24. 5. 2010

A handwritten signature in black ink, which appears to be "Václav Klaus". The signature is written in a cursive, flowing style with some loops and flourishes.

CESTA DO LATINSKÉ AMERIKY

Před premiérovou cestou po jižní Americe s architektem americké zahraniční politiky Henry Kissingerem v New Yorku.

Dostat se prvně v životě do Latinské Ameriky je bez nadsázky fascinující, a v mnohém poučné. Navštívit čtyři zcela odlišná místa – Guatemala (obklopenou kouřícími sopkami, plnou protikladů bohatství a chudoby, s šedesátiprocentní negramotností, ale současně s nejmodernější univerzitou, jakou jsem v životě viděl), největší město světa Mexiko City (reprezentující nesmírně dynamickou zemi, která se velmi rychle vymaňuje ze začarovaného kruhu explozivního nárůstu obyvatel – 2 milióny ročně – a pomalejšího růstu výroby, diskutovat lokální problémy šestnáctimiliónového města s jeho starostou, vidět mrakodrapy i plechové chatrče, skvosty mayské i aztécké civilizace úspěšně odolávající MacDonaldům a uspěchané kultuře takzvaného vyspělého světa, slyšet mexické mariachis s kytarami různých velikostí a s pro nás trochu nečekanými trubkami, zcela zastiňující Madonnu nebo Michaela Jacksona), milou, příjemnou, menší – což v Mexiku znamená 3,5 miliónu obyvatel mající – Guadalajaru a konečně přímořské, supermoderní letoviště Cancún, vybudované během dvaceti let z ničeho v největší centrum turistiky Střední Ameriky (vedro, neskutečně zelenomodré moře a bílý písek a citlivé zasazení turistických vymožeností do překrásné přírody) – je nesmírně užitečné a umožňuje vidět nás samotné v jiném světle a s patřičným odstupem.

Co jsou hlavní poznatky, které si člověk z návštěvy odnese?

Jde o zemi s velmi bohatou vlastní kulturou a historií, s oprávněným sebevědomím a se stále ještě nepoztráceným svěbytným životním stylem. Jeden z členů naší delegace to charakterizoval trefnou poznámkou, že „v Mexiku by nám nikdy nenalili campari do plastického kelímku,“ jak se to stalo den předtím ve vznešeném prostředí jedné washingtonské instituce. Václav Havel tam před dvěma lety, v dobře míněné poznámce, řekl, že přeje Mexiku, aby si uchovalo svou specifičnost před všudypřítomným severoamerickým vlivem. Ukázalo se, že si to Mexičané dobře pamatují, že se jich to ale hluboce dotklo – jak by mohla země s tři tisíce let starou civilizací podlehnout civilizaci staré pouhých pár století.

Naprosto šokující je znalost naší země, Masaryk, Dvořák, Janáček, Kafka (prý by mohl být Mexičanem), ale i Čáslavská a Změlík, nebo Zetor,

Meopta, naše trolejbusy i lovecké zbraně jsou něčím, co vzdělaný městský Mexičan dobře zná. Česká republika je pro ně modelovým příkladem úspěšné transformace postkomunistické země a je pro ně inspirací v jejich vlastní cestě k moderní, vyspělé společnosti.

Vřelost přijetí, kterého se nám dostalo, byla něčím skutečně neuvěřitelným, něčím, co my neumíme, co nebylo pouze formálně organizováno, ale co vyjadřovalo skutečný zájem těchto zemí o malou zemi ve střední Evropě. Noviny, televize a další sdělovací prostředky věnovaly naší návštěvě mimořádnou pozornost, údajně větší než při jiných podobných návštěvách. Je to připomenutím, že se musíme více rozhlížet kolem sebe, že leccos stojí za naše pozorné studium.

Latinskoamerické země jsou charakterizovány tím, že jsou vnitřně daleko méně stejnorodé, méně homogenní, než na co jsme zvyklí my. To vytváří problémy politické, sociální a ekonomické a míra přibližování se ideálu moderní demokratické a prosperující společnosti nejde v této oblasti vždy zcela synchronizovaným způsobem. Zdá se mi, že nejrychleji probíhá vývoj v oblasti ekonomické (rodí se nové ekonomické velmoci, pokračuje liberalizace, deregulace a privatizace, země se otevírají světu a to všechno znamená otevřenou cestu k prosperitě). Pomaleji se vyvíjí oblast politická a sociální. Sociální rozdíly zůstávají obrovské (klíčem k jejich postupnému, nenásilnému eliminování je především vzdělání), politická demokracie je stále ještě v zárodkách, paralelně s politickými stranami existují společenské „pakty“ (naše tripartity), principy tzv. „solidaridad“ na jakémś víceméně všeobčanském základě, politické zrání bude ještě chvíli trvat. Jeho nepříjemným doprovodným krokem je politické násilí, se kterým se návštěvník – nikoli bezprostředně, ale z vyprávění o tragické události včerejšího dne, která se udála příbuzným univerzitního profesora, se kterým obědváte – setká až příliš snadno.

Ani ve vnější, zahraničněpolitické oblasti není nic nového pod sluncem. Vztah Mexika a USA je stejný problém většího a menšího, jaký se znovu a znovu vrací České republice v průběhu celých našich dějin. A podobnosti, které vidíme, jsou inspirativní. Stejně tak obdobné jsou vztahy Mexika a NAFTA (zóny volného obchodu mezi Kanadou, USA a Mexikem), jaké máme dnes my a Evropská společenství.

Jeden z našich komentátorů napsal (v přátelském tónu) něco o premiérově „spanilé jízdě“ po Latinské Americe. Sehrála svou roli v navázání mimořádně přátelských bilaterálních vztahů, v poučení se cizí zkušeností a ve vidění sebe sama s patřičným odstupem.

25. 10. 1993, Český deník

IZRAELSKÁ ZAMYŠLENÍ

Mám před sebou krásnou středověkou mapu světa, kterou mi věnoval starosta Jeruzaléma. Ta ukazuje svět jako trojlístek, skládající se z Evropy, Asie a Afriky a mající ve svém středu právě Jeruzalém. Dával mi ji se slovy, že se snad neurazím, že je v ní Jeruzalém považován za střed světa, když my jsme jistě přesvědčení, že si středem světa zaslouží být Praha.

Ve středu světa s přáním u Zdi nářků.

Řekl jsem mu, že proti této středověké interpretaci světa opravdu nic nemám. Procházíte-li se starobylými, užoučkými ulicemi Jeruzaléma, navštívíte-li starověký Betlém i památná místa kolem Galilejského moře, dáte chtě nechtě této staré mapě za pravdu (a Prahu ponecháte „skromně“ v roli pouhého středu Evropy). V Izraeli na vás skutečně dýchne historie, jako nikdy a nikde si uvědomíte, kde vznikly zárodky našeho křesťanského vidění světa, na každém kroku narazíte na složitou minulost těchto krásných míst, na jejich neméně složitou přítomnost a – jak se zdá – i budoucnost.

Je mnoho zemí, kde máte sklon při oficiální návštěvě hovořit primárně o nás, zemi, kde je život stabilizován (po stránce politické, sociální, hospodářské, bezpečnostní i z hlediska samotných hranic země) a kde my – s naší komunistickou minulostí a s rázností, s jakou se z ní snažíme vymanit – přicházíme s jistým, snad zajímavým poselstvím. Musím se přiznat, že jsem tento pocit v Izraeli neměl a více jsem tam proto poslouchal, než sám mluvil. Naše zkušenost tam není až tak relevantní, a to byl – alespoň pro mne – velmi důležitý poznatek.

My jsme půl století žili v nenormální situaci, v mnohém ohledu nenormálním životem (i když s jistou, ostatně nezbytnou mírou stability a předvídatelnosti, na což bychom s dnešní lehkostí v používání některých slov neměli zapomínat) a všemi silami směřujeme k „normálnosti.“ Proto hledáme „normální“ hodnoty, proto nechceme žít jakoby v mezikroku, v něčem neukončeném. Zdá se mi, že právě tato neukončenost je ještě dnes, přes všechno úsilí, které tato země vykonala a dnes a denně vykonává, případ Izraele. Nemohu po krátké třídní návštěvě posuzovat každodennosti života izraelských rodin, ale zkušenost z jednání s politiky mi to jasně ukázala.

Izrael žije více než kterákoli jiná země, kterou jsem dosud navštívil, svou minulostí, svým heroickým bojem o vytvoření vlastního státu. Každý se tohoto boje tak či onak zúčastnil, každý v něm něco nebo někoho ztratil, je to tématem každého rozhovoru, kterého se zúčastníte. Není to pouhá uzavřená minulost, je to vlastně přítomnost a je vám to přímo vnucováno s autentičností, která je u nás doma zcela neznámá. Pomoc Československa v klíčovách chvílích těchto bojů roku 1948 je součástí i dnešního všeobec-